

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСІВ

ПАЧАШИНСЬКА ЗОРЯНА ВІТАЛІЇВНА

УДК 336.7

**ОПТИМІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ КРЕДИТНОЇ УСТАНОВИ НА
ЗАСАДАХ ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ АКТИВІВ ТА ПАСИВІВ БАНКУ,
НА ПРИКЛАДІ ПАТ «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»**

Спеціальність 072 – Фінанси, банківська справа та страхування

Автореферат
дипломної роботи на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Тернопіль
2018

Дипломною роботою за освітнім ступенем «магістр» є рукопис

Роботу виконано на кафедрі економіки та фінансів Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

Керівник роботи: кандидат економічних наук, доцент
Крамар Ірина Юрїївна,
доцент кафедри економіки та фінансів,
Тернопільський національний
технічний університет імені Івана Пулюя

Рецензент: кандидат економічних наук, професор
Федорович Роман Володимирович
професор кафедри промислового маркетингу,
Тернопільський національний
технічний університет імені Івана Пулюя

Завідувач кафедрою економіки та фінансів О.В. Панухник

Захист відбудеться 22 лютого 2018 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні екзаменаційної комісії №60 у Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя за адресою: 46008, м. Тернопіль, вул. Білогірська, 50, навчальний корпус №10, зала засідань.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. На сьогоднішньому етапі розвитку банківської системи України, що характеризується посиленням конкуренції, одним із пріоритетних завдань, яке стоїть перед вітчизняними банками, є забезпечення їхнього розвитку та стабільного функціонування. Одним із важливих напрямів реалізації цього завдання є фінансовий розвиток банківської установи. Неодмінною передумовою забезпечення фінансового розвитку банку в сучасних умовах посилення конкуренції виступає фінансова стратегія банку.

Широке коло питань, пов'язаних з дослідженням процесів планування банківської діяльності, проблеми використання і визначення раціональних підходів щодо методики та інструментального аналізу ефективності виконання планів, висвітлено в роботах зарубіжних і вітчизняних вчених-економістів: Х. Барнета, Б. Бермана, Е. Друкера, П. Долана, Дж. Кейнса, П. Роуза, І. Фішера, М. Фрідмана, Х. Хауштайна, Дж. Сінкі, П. Атамас, О. Амоша, Ю. Бабич, Л. Батракової, Ю. Бугель, О. Вовчак, А. Герасимовича, А. Гергель, Т. Гордіца, О. Зінченко, О. Кривицької, С. Козьменко, І. Парасій-Вергуненко, А. Пашков, О. Чуб, З. Шершньової та інших.

Метою даного дослідження виступає обґрунтування теоретичних основ стратегічного фінансового планування банку, розробка рекомендацій щодо його оптимізації на основі формування ефективної структури активів та пасивів ПАТ «Державний ощадний банк України».

Основними завданнями, що виконуються в даній роботі, є:

- з'ясувати сутність та роль фінансової стратегії у банківській установі;
- виділити основні методичні підходи до формування оптимальної структури активів та пасивів банку;
- оцінити діяльність сучасного комерційного банку ПАТ «Державний ощадний банк України»;
- проаналізувати показники структури та динаміки активів та пасивів, а також показники ліквідності та ефективності використання капіталу досліджуваного банку;

- розробити пропозиції щодо оптимізації фінансової стратегії банківської установи для ПАТ «Державний ощадний банк України»;
- дослідити особливості стану та перспективи розвитку банківської системи в Україні;
- здійснити економічне обґрунтування запропонованих шляхів оптимізації фінансової стратегії на засадах формування структури активів та пасивів банку
- здійснити оцінку стану охорони праці у досліджуваному банку.

Об'єктом даного дослідження виступає діяльність ПАТ «Державний ощадний банк України».

Методи дослідження, використані в ході написання роботи, включають загальнонаукові та емпіричні прийоми економічної науки, які ґрунтуються на системному та міждисциплінарному підходах, методи дедукції та індукції, синтезу та аналізу, економіко-математичного моделювання, а також методу порівняння та системного аналізу. У процесі дослідження вивчено і використано положення сучасної економічної теорії, макро- та мікроекономіки, менеджменту, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених у контексті оптимізації фінансової стратегії банку на засадах формування структури активів та пасивів. Вихідними даними при написанні дипломної роботи магістра були Закони України, Укази Президента України, Постанови Верховної Ради та Кабінету Міністрів України, які стосуються фінансової діяльності банку, статистичні дані Національного банку України та Державного комітету статистики України, облікові, аналітичні і звітні дані ПАТ «Державний ощадний банк України».

Наукова новизна отриманих результатів. Особистий внесок автора становлять наступні положення:

- отримали подальшого розвитку теоретико-методичні основи фінансового стратегічного планування у банку, що дає змогу розробити та ввести в дію пропозиції щодо його оптимізації у ПАТ «Державний ощадний банк України»;
- надано рекомендації щодо оптимізації фінансової стратегії досліджуваного банку;

- запропоновано спосіб ефективного формування структури активів та пасивів банку і здійснено його економічне обґрунтування.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованих рекомендацій щодо оптимізації фінансової стратегії ПАТ «Державний ощадний банк України» на засадах формування ефективної структури активів та пасивів.

Апробація результатів дослідження:

Результати проведеного дослідження апробовані на таких конференціях:

1) Науково-технічний прогрес та економіка природокористування / З. Пачашинська, Г. Машлій // Збірник тез міжнародної наукової конференції молодих учених та студентів „Філософські виміри техніки“, 30 листопада – 1 грудня 2016 р. — Т. : ТНТУ, 2016 — С. 73.

2) Регулятивний капітал банку та його значення для забезпечення стабільності банківської системи України / Зоряна Пачашинська // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих учених „Соціально-економічні аспекти розвитку економіки“, 27-28 квітня 2017 року. — Т. : ТНТУ, 2017. — С. 120–122. — (Секція 3. Механізм формування та розвитку фінансово-економічного потенціалу вітчизняних підприємств у процесі реалізації стратегічних цілей національної економічної системи).

Структура роботи. Дипломна робота складається із вступу, шести розділів, висновків та пропозицій, загальним обсягом 130 сторінок, з них текстова частина 115 сторінок, 18 таблиць і 14 рисунків, списку використаних джерел із 61 найменування, 15 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **ВСТУПІ** подано загальну характеристику роботи, обґрунтовано актуальність теми дослідження, мету і завдання роботи, об'єкт, предмет, описано наукову новизну і практичну значимість отриманих результатів.

У першому розділі «Теоретичні засади формування фінансової стратегії в банку» з'ясовано, що більшість дослідників схиляється до думки, що фінансова стратегія комерційного банку – це система взаємопов'язаних цілей та способів їх досягнення, що направлені на управління активами, пасивами, власними коштами банку з метою зростання дохідності та ринкової вартості при відповідному рівні ризикованості і ліквідності.

Досліджено, що прогнозування та планування фінансового стану банку може здійснюватись із використанням моделі, яка дозволяє прораховувати альтернативні сценарії щодо залучення та розміщення коштів, можливих змін процентних ставок. Планування обсягів процентних доходів і витрат може проводитись на основі методу грошових потоків із використанням умов договорів та на основі заборгованості на звітну дату. Прогнозування агрегатів балансу банку, що знаходяться під впливом випадкових факторів, - здійснюватись із використанням мультиплікативної стохастичної моделі динаміки ресурсу.

Визначено, що управління активами та пасивами банку надає менеджменту можливість управляти прибутковістю та ризиками (ризиком відсоткових ставок, валютним ризиком, ризиком ліквідності), координувати рішення щодо джерел фінансування та напрямів розміщення коштів.

Встановлено, що на фінансовий стан банків та перспективи їх розвитку впливає система факторів, визначальним серед яких є рівень капіталізації. Тож нарощування та поліпшення якості капіталу з метою забезпечення фінансової стійкості та сталого розвитку є пріоритетним завданням банківських установ. Оскільки банківський капітал виконує регулюючу функцію та сприяє захисту від ризиків, у вітчизняній банківській системі дедалі важливішого значення набуває нарощування регулятивного капіталу.

Визначено, що ефективне управління банківськими пасивами сприяє зниженню рівня витрат банків та підвищенню рівня прибутковості їх діяльності.

У другому розділі «Аналіз активно-пасивних операцій ПАТ «Державний ощадний банк України» встановлено, що ПАТ «Державний Ощадний банк України» - єдиний серед українських банків, який має закріплену законом державну

гарантію збереження вкладів громадян та їх видачі за першою вимогою. Стратегія банку спрямована на максимальний розвиток роздрібного бізнесу та створення умов для повного банківського обслуговування корпоративних клієнтів.

Визначено, що стратегічна мета Банку – це впровадження сучасних банківських технологій та продуктів як основи підвищення операційної ефективності та забезпечення зваженого і стійкого зростання у довгостроковій перспективі.

Досліджено, що серед основних досягнень банку на шляху трансформації за період 2014-2016 рр. розроблена та реалізується Стратегія розвитку банку; Ощадбанк першим з держбанків розпочав впровадження стратегії розвитку, яка створювалась чи не в найскладніший для банку 2014 рік; це чіткий покроковий план дій, розроблений за участю міжнародної аудиторської компанії PWC та команди Ощадбанку. Стратегія «Мій банк. Моя країна» передбачає трансформацію Ощадбанку в два етапи: 2015-2017 рр. – етап «Модернізація», 2018-2020 рр. – етап «Лідерство».

Проаналізовано основні показники діяльності банку, а саме – показники структури та динаміки активів та пасивів, а також ліквідності та ефективності використання капіталу банку протягом досліджуваного періоду (2012-2016рр.).

Встановлено, що найбільшу частку в активах банку становлять кредити, надані клієнтам (близько 30-60%). Грошові кошти та кошти на рахунках в НБУ становлять не більше 5% у загальному обсязі активів банку, кошти на рахунках в інших банках складають частку від 6 до 17% протягом досліджуваного періоду, частка основних засобів становить близько 3% від загального обсягу активів.

В пасивах найбільшу частку становлять кошти на рахунках клієнтів (від 45 до 70%). Частка кредитів, отриманих від міжнародних організацій коливається від 7 до 15% протягом 2012-2016рр., кошти інших банків на рахунках у досліджуваному банку займають від 23 до 2% у загальному об'ємі пасивів, а частка власного капіталу зменшується протягом досліджуваного періоду з 21 до 5%.

Статутний капітал ПАТ «Державний ощадний банк України» зростає, а показники ліквідності знаходяться в межах норми протягом досліджуваного періоду.

У **третьому розділі «Пропозиції щодо оптимізації фінансової стратегії ПАТ «Державний ощадний банк України»** запропоновано рекомендації щодо удосконалення практичного менеджменту у досліджуваному банку, шляхом формування оптимального кредитного портфеля із концентрацією уваги саме на аграрних кредитах.

Завдяки збільшенню частки аграрних кредитів у кредитному портфелі банку можна забезпечити покращення фінансових показників його діяльності, а також нарощення обсягів випуску сільськогосподарської продукції України, збільшити її частку у структурі ВВП та й у зовнішній торгівлі. Адже, незважаючи на низький рівень залучення кредитних ресурсів в аграрну сферу економіки України, слід відмітити, що протягом останніх років спостерігалися позитивні результати діяльності останньої як на національному, так і на світовому рівні.

Зважаючи на те, що ефективна діяльність банку та перспективи його розвитку безпосередньо залежать від рівня його капіталізації, ми вважаємо, що рекапіталізація ПАТ «Державний Ощадний банк України» є одним із методів оптимізації його фінансової стратегії.

За результатами стрес-тестування ПАТ «Державний ощадний банк України» підготував та узгодив з Урядом та НБУ програму капіталізації до кінця 2018 року. Держава, яка є власником Банку, демонструє готовність до надання підтримки у вигляді додаткових внесків до капіталу Банку та вже фактично зробила такі внески у сумі 4,96 мільярдів гривень у 2016 році та 8,86 мільярдів гривень у першому кварталі 2017 року. Відповідно, станом на 31 грудня 2016 року Банк дотримувався вимог НБУ до капіталу та програми капіталізації.

У **четвертому розділі «Спеціальна частина»** з'ясовано, що банківський сектор здійснює комплексний вплив на функціонування фінансової сфери шляхом нормалізації механізму розподілу фінансових ресурсів, забезпечення обігу грошової

маси та економічної стабілізації. Проте необхідно враховувати, що в кризових умовах економіка та банківська система можуть посилювати негативний взаємовплив.

Виявлено, що сучасний стан функціонування банківської системи України характеризується наявністю ряду негативних факторів, до яких відносяться: військово-політична нестабільність, загальноекономічна дестабілізація, зниження довіри населення до банківського сектору та продуктів, що пропонують його суб'єкти.

Встановлено, що для вирішення актуальних проблем банківського сектору та нормалізації його функціонування необхідно застосувати систему заходів, спрямованих на загальноекономічну стабілізацію, повернення довіри до банківського сектору та підвищення ефективності діяльності НБУ у сфері контролю та регулювання банківської системи. Реалізація запропонованих заходів дозволить мінімізувати вплив негативних факторів у короткостроковій перспективі та створить умови для прискореного розвитку банківської системи України у майбутньому.

У п'ятому розділі «Обґрунтування економічної ефективності» здійснено економічне обґрунтування рекомендацій, запропонованих у розділі 3, на основі використання математичного моделювання, а саме моделі Г.Марковіца. На підставі проведених розрахунків з'ясовано, що частка кредитів для аграрних підприємств у сформованих двох кредитних портфелях: з максимальною дохідністю та з мінімальним ступенем ризику є різною (73% і 29% відповідно). Вибір одного із варіантів – прерогатива керівництва банку. Проте, очевидним є той факт, що, якщо для ПАТ «Державний Ощадний банк України» однією із стратегічних цілей є максимізація прибутків на основі ефективного формування структури активів та пасивів, то значну частину коштів (73 %) банк повинен надавати у якості кредитів підприємствам аграрної сфери. Якщо ж банк ставить за мету мінімізацію ризиків у сфері кредитування, то третина кредитних коштів повинен також надаватися підприємствам аграрної сфери (29%).

Таким чином, бачимо, що саме аграрна галузь – є однією із найпривабливіших для співпраці на сьогоднішній день для ПАТ «Державний Ощадний банк України».

Окрім того, варто також зазначити, що з метою підтримки українського агровиробника ПАТ «Державний Ощадний банк України» уже розпочав співпрацю з компанією BTG Ractual Commodities (Ukraine), що є представником міжнародної бразильської групи компаній BTG Ractual в Україні та з 2014 року спеціалізується на закупках сільгосппродукції на території України. Банк, який виступає гарантом за угодами з продажу сільгосппродукції, що укладаються між аграріями України та BTG Ractual, за останній квартал вже надав гарантії повернення авансових платежів на суму 3 мільйони доларів США для підприємств малого, середнього та великого агробізнесу.

У шостому розділі «Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях» встановлено з метою створення безпечних і нешкідливих умов праці в банківських установах здійснюються певні заходи, шляхом:

1) доведення до нормативного рівня показників виробничого середовища за елементами умов праці (технічні та технологічні рішення);

2) захисту працівників від дії небезпечних та шкідливих виробничих факторів.

Орієнтовний перелік заходів, спрямованих на доведення умов і безпеки праці до нормативних вимог або підвищення існуючого рівня охорони праці в банківських установах є:

- встановлення нових, більш ефективних інженерно-технічних засобів охорони праці (огорожень, засобів сигналізації, контролю, запобіжних пристроїв тощо);
- реконструкція системи природного та штучного освітлення з метою досягнення нормативних вимог щодо освітлення робочих місць працівників банку;
- монтаж нових, реконструкція наявних вентиляційних систем та пристроїв, установка кондиціонерів у приміщеннях та кабінетах працівників банку;
- організація робочого місця працівника відповідно до нормативних вимог;
- формування у працівників банківської установи психологічної готовності до дій у можливих екстремальних ситуаціях;
- організація професійного добору працівників банку;
- організація підготовки спеціалістів з охорони праці;
- організація спеціального навчання з питань охорони праці.

В додатках до пояснювальної записки приведено фінансову звітність досліджуваного банку за 2012–2016 рр.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У ході проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Проаналізовано наведені різними авторами визначення фінансової стратегії комерційного банку, і встановлено, що фінансова стратегія комерційного банку – це система взаємопов'язаних цілей та способів їх досягнення, що направлені на управління активами, пасивами, власними коштами банку з метою зростання доходності та ринкової вартості при відповідному рівні ризикованості і ліквідності. Визначено, що формування ефективної структури пасивів і активів слід здійснювати на підставі ретельного аналізу проблем розвитку комерційних банків.

2. Виділено основні методичні підходи до формування оптимальної структури активів та пасивів банку. На основі вивчення досвіду вітчизняних комерційних банків встановлено, що в більшості з них стратегія банківського маркетингу щодо формування структури активів і пасивів реалізується через спеціальний підрозділ — «Комітет з управління активами та пасивами», який створюється відповідно до рішення правління банку і є самостійним колегіальним органом, що підкоряється безпосередньо президенту банку.

3. Здійснено загальну оцінку діяльності ПАТ «Державний ощадний банк України», зокрема проаналізовано показники структури та динаміки активів та пасивів банку, а також показники ліквідності та ефективності використання капіталу. Визначено, що стратегічна мета Банку – це впровадження сучасних банківських технологій та продуктів як основи підвищення операційної ефективності та забезпечення зваженого і стійкого зростання у довгостроковій перспективі. Встановлено, що найбільшу частку в активах банку становлять кредити, надані клієнтам (близько 30-60%), а в пасивах – кошти на рахунках клієнтів (від 45 до 70%). Статутний капітал ПАТ «Державний ощадний банк

України» зростає, а показники ліквідності знаходяться в межах норми протягом досліджуваного періоду.

4. Виявлено, що сучасний стан функціонування банківської системи України характеризується наявністю ряду негативних факторів, до яких відносяться: військово-політична нестабільність, загальноекономічна дестабілізація, зниження довіри населення до банківського сектору та продуктів, що пропонують його суб'єкти. Встановлено, що для вирішення актуальних проблем банківського сектору та нормалізації його функціонування необхідно застосувати систему заходів, спрямованих на загальноекономічну стабілізацію, повернення довіри до банківського сектору та підвищення ефективності діяльності НБУ у сфері контролю та регулювання банківської системи. Реалізація запропонованих заходів дозволить мінімізувати вплив негативних факторів у короткостроковій перспективі та створить умови для прискореного розвитку банківської системи України у майбутньому.

5. На основі розрахунків з використанням математичного моделювання, а саме моделі Г. Марковіца, запропоновано на вибір керівництву банку два варіанти кредитного портфеля: з максимальною дохідністю та з мінімальним ступенем ризику, з часткою кредитів для аграрних підприємств 73% і 29% відповідно. Таким чином, бачимо, що саме аграрна галузь – є однією із найпривабливіших для співпраці на сьогоднішній день для ПАТ «Державний Ощадний банку України».

6. Встановлено, що з метою створення безпечних і нешкідливих умов праці в банківських установах здійснюються певні заходи, шляхом:

1) доведення до нормативного рівня показників виробничого середовища за елементами умов праці (технічні та технологічні рішення);

2) захисту працівників від дії небезпечних та шкідливих виробничих факторів.

Орієнтовний перелік заходів, спрямованих на доведення умов і безпеки праці до нормативних вимог або підвищення існуючого рівня охорони праці в банківських установах є:

- встановлення нових, більш ефективних інженерно-технічних засобів охорони праці (огорожень, засобів сигналізації, контролю, запобіжних пристроїв тощо);

- реконструкція системи природного та штучного освітлення з метою досягнення нормативних вимог щодо освітлення робочих місць працівників банку;
- організація робочого місця працівника відповідно до нормативних вимог;
- формування у працівників банківської установи психологічної готовності до дій у можливих екстремальних ситуаціях;
- організація професійного добору працівників банку;
- організація підготовки спеціалістів з охорони праці;
- організація спеціального навчання з питань охорони праці.

АНОТАЦІЯ

Пачашинська З.В. Оптимізація фінансової стратегії кредитної установи на засадах формування структури активів та пасивів банку на прикладі ПАТ «Державний ощадний банк України». – Рукопис.

Дослідження на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – ТНТУ ім. І. Пулюя. – Тернопіль. – 2018.

Об'єктом дослідження є ПАТ «Державний ощадний банк України», його діяльність та звітність.

Метою дослідження виступає обґрунтування теоретичних основ стратегічного фінансового планування банку, розробка рекомендацій щодо його оптимізації на основі формування ефективної структури активів та пасивів ПАТ «Державний ощадний банк України».

Методи дослідження, використані в ході написання роботи, включають загальнонаукові та емпіричні прийоми економічної науки, методи дедукції та індукції, синтезу та аналізу, економіко-математичного моделювання, а також методу порівняння та системного аналізу.

У роботі розкрито сутність та роль фінансової стратегії кредитної установи; виділено основні методичні підходи до формування оптимальної структури активів та пасивів банку. Здійснено оцінку фінансових результатів діяльності ПАТ

«Державний ощадний банк України». Розроблено рекомендації щодо оптимізації фінансової стратегії досліджуваного банку на засадах формування структури активів та пасивів. Проаналізовано сучасний стан та перспективи розвитку банківської сфери в Україні. Обґрунтовано економічну ефективність запропонованих шляхів оптимізації фінансової стратегії даної банківської установи.

Ключові слова: фінансова стратегія, кредитний портфель, оптимізація, активи та пасиви, економічна ефективність.

SUMMARY

Pachashynska Z. V. A credit institution finance strategy optimization involving the bank assets and liabilities structure building (JSC “State Oshchadbank of Ukraine” as a case study). – The manuscript.

Studies and obtaining an educational qualification level “Master” in specialty 072 “Finance, Banking and Insurance”. – TNTU – Ternopil, 2018.

The object of research is the Public Joint Stock Company “State Savings Bank of Ukraine”, its process and financial reports.

The purpose of the work is justification theoretical foundations of bank’s strategy planning, development of proposals for its optimization on base of forming effective structure of bank’s assets and liabilities.

Research methods are general scientific and empirical techniques of economic science, methods of deduction and induction, synthesis and analysis, economic mathematical modeling, and methods of comparison and system analysis.

The essence and role of credit institution financial strategy are determined in the research paper; basic methodical approaches to formation of an optimal structure of bank assets and liabilities are described. Estimation of activity financial results of the Public Joint Stock Company “State Savings Bank of Ukraine” is carried out. Recommendations for the optimization of the researched bank financial strategy based on the formation of assets and liabilities structure are proposed. The current state and prospects of banking

sphere in Ukraine are analyzed. Economic efficiency of the proposed ways of the financial strategy optimization of the researched bank is justified.

Key words: financial strategy, loan portfolio, optimization, assets and liabilities, economic efficiency.